

۱۳۹۶، ۷، ۳.

چالش‌های سیاسی انتخابات در ج.ا.ا.

مؤلفین:

حسن اختری

تورج کیوری

ارتش جمهوری اسلامی ایران

مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی

تهران - تابستان ۱۳۹۶

سرشناسه	: اختری، حسن، ۱۳۳۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: چالش‌های سیاسی انتخابات در ج.ا.ا/ مولفان حسن اختری، تورج گیوری.
مشخصات نشر	: تهران: مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۶ص.
شابک	: : 978-600-884-10-9 ۱۸۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: انتخابات -- ایران
موضوع	: Elections -- Iran
شناسه افزوده	: کیوری، تورج، ۱۳۵۸ -
شناسه افزوده	: مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی
رده بندی کنگره	: : ۱۳۰، ۷۸، ۵۰ الف ۳۲۶ JQ
رده بندی دیویی	: : ۳۰۰/۰۹۵
شماره کتابشناسی ملی	: : ۶۳۵۱

نام کتاب: چالش‌های سیاسی انتخابات در ج.ا.ا
 مؤلفان: حسن اختری، تورج گیوری
 ویراستار: سجاد افشار
 نوبت چاپ: اول پاییز ۱۳۹۶
 طراح جلد: پوریا زارع
 شمارگان: ۱۰۰۰
 قیمت: ۱۸۰۰۰۰ ریال
 ناشر: انتشارات مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی

نشانی: تهران- لویزان - بزرگراه ارتش - روبروی سازمان جنگل‌ها و مراتع - مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی. صندوق پستی: ۳۶۹۴-۱۶۷۶۵- تلفن مرکز عرضه محصولات فرهنگی: ۲۲۴۵۰۷۲۸
 /حق چاپ برای مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی محفوظ می‌باشد./

فهرست مطالب

۵.....	فصل اول: تاریخچه انتخابات و نظام انتخاباتی.....
۷.....	تعریف انتخابات.....
۸.....	نقش و جایگاه انتخابات.....
۹.....	فلسفه انتخابات.....
۱۰.....	دموکراسی و انتخابات.....
۱۲.....	مدیریت انتخابات.....
۱۳.....	مراجع قانونی مرتبط با انتخابات.....
۱۶.....	انتخابات در قانون اساسی بررسی از کشورها.....
۱۸.....	نظام‌های انتخاباتی و تاریخچه آنها.....
۳۰.....	تاریخچه نظام انتخاباتی در ایران.....
۳۳.....	نظام انتخاباتی قانون اساسی مشروطیت.....
۳۵.....	سیر تحول قوانین انتخاباتی مجلس در ایران.....
۳۷.....	قوانین انتخابات مجلس شورای اسلامی و اصلاحات آنها.....
۵۵.....	فصل دوم: چارچوب نظری پژوهش.....
۵۷.....	مقدمه.....
۵۹.....	ساختار و کارگزار.....
۷۱.....	فصل سوم: تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه.....
۷۳.....	مقدمه.....

گفتار اول- چالش‌های سیاسی ناشی از نظارت	۸۲
گفتار دوم- بررسی (تائید) صلاحیت‌ها	۹۶
گفتار سوم- چالش‌های ناشی از هیئت‌های اجرایی ؛	۱۰۶
فصل چهارم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها	۱۲۹
منابع	۱۳۵
پیوست‌ها و ضامائم:	۱۴۵

مقدمه

دوازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری با تمام فراز و فرود هایی که داشت به پایان رسید. صحت انتسابات از طرف ناظر انتخابات - شورای نگهبان - با وجود تخلف های زیادی که از ناحیه مجری انتخابات - وزارت کشور - در جریان برگزاری انتخابات صورت گرفته بود، مورد تأیید قرار گرفت. این شورا در بیانیه خود آورده بود " اکنون و پس از بررسی موارد فوق [تلفات و شکایات] در جلسات شورای نگهبان و توجه به شکایات مطروحه، این شورا در صورت صحت انتخابات دوازدهمین دوره ریاست جمهوری را اعلام می نماید. امیدواریم که رسیدگی قاطع، دقیق، سریع و عادلانه به تخلفات ارسالی به قوه قضائیه به گونه ای باشد که در آینده شاهد چنین رفتار هایی در نمایش اقتدار مردم عزیز و شریف ایران اسلامی نباشیم (شایع، شورای نگهبان ۹۶/۳/۹) بروز تخلفات در جریان برگزاری انتخابات بعضاً رفتاری و بعضی دیگر ساختاری است. تخلفات رفتاری به کارگزاران برگزار کننده و تخلفات ساختاری متوجه نهادهای برگزار کننده انتخابات می شود. در تمام طول سال های بعد از پیروزی انقلاب اسلامی که واژه دموکراسی - انتخاب مردم - وارد فرهنگ سیاسی کشور شده است همواره برگزاری انتخابات در کشور مواجه با کشمکش (چالش) بین مجری و ناظر بوده و تخلفات ریز و درشتی را در هر دوره شاهد بوده ایم. علی رغم چالش ها بودن ساختار انتخابات در ایران، بافت نیرو های حاضر در سر صندوق های رای گیری - اعضای صندوق - امکان تقلب و

یا خدایی نکرده جا به جایی در آراء را به هیچ یک از اعضاء اعم از مجری یا ناظر و یا نماینده کاندیدا نمی‌دهد و این امانت - حق الناس - در تمام انتخابات‌ها به درستی محافظت شده است اما از آنجایی که مجری انتخابات - وزارت کشور - در نتایج آن ذی‌نفع می‌باشد لذا در جریان تعیین هیات‌های اجرایی از مرکزی گرفته تا سایر هیات‌های اجرایی در اقصی نقاط کشور، گاهی مشاهده می‌شود که جانب بی‌طرفی را از دست داده و اعضاء معتمدین را از یک جریان خاص - بنا به گرایش دولت وقت انتخاب می‌کنند و یا هیات‌های اجرایی از نظر ساختاری و سازمانی بدون اراده و خواست فرمانداران کوچک - ترین اخترا و یا ابزار اعمال نظرات خود را ندارند. بنابراین عمده چالش بین مجریان و ناظرین از همین جا ناشی می‌شود. انتخاب افراد ذی‌نفوذ معتمد از یک جریان سیاسی توسط فرمانداران حوزه‌های انتخابیه می‌تواند آراء رای‌دهندگان را به صورت غیر مستقیم تحت تاثیر قرار دهد. بررسی از کارشناسان که خود تجربه سالیان متمادی برگزاری انتخابات را دارند بر این باورند که مجریان به عنوان نظرهای دستگاه مجری انتخابات علاوه بر وجود کشمکش بین ناظر و مجری که گاه به توقف کامل و یا عدم برگزاری انتخابات را می‌تواند در پی داشته باشد - تا حدود ۵ درصدی نیز - می‌تواند نتایج انتخابات را به نفع یکی از کاندیداهای مورد حمایت دولت مستقر تحت تاثیر قرار دهد. که خوشبختانه تاکنون با وجود فاصله زیاد بین آراء نفرات اول و دوم در طی دوره‌های گذشته شائبه جابه‌جایی در نتایج آراء و نادیده گرفتن "حق الناس" عملاً وجود نداشته است. تلافی مجریان نیز چون در نتیجه آراء انتخابات موثر نبوده لذا کلیات صحت انتخابات همواره مورد تایید شورا نگهبان قرار گرفته و برخورد با تخلفات هم به دستگاه قضایی سپرده شده است. حال اگر در انتخابات‌های پیش‌رو (اعم از مجلس و یا ریاست جمهوری و...) فاصله رقابت بین کاندیداها به درصدهای پایین‌تر از ضریب خطای موجود در قانون انتخابات - فرضاً زیر پنج درصد - برسد آنگاه تکلیف "حق الناس" چه خواهد شد؟ آیا بهتر نیست قانون‌گذار با تصویب قانونی جامع و مانع، برگزاری انتخابات را به دستگاه ثالث و بی‌طرف و یا مجموعه‌ای جامع متشکل از نمایندگان قوا و رهبری - سازمان ملی انتخابات کشور -

بسیار د تا هرگز در جریان برگزاری انتخابات شاهد کشمکش (چالش) بین وزارت کشور و شورای نگهبان و تضییع حقوق عمومی "حق الناس" نباشیم، مضاف بر اینها در کشورهایی مثل ایران که از نظام انتخاباتی اکثریتی به جای تناسبی - در نظام تناسبی احزاب برحسب جایگاه خود نسبتی از آراء را در اختیار دارند - برخوردارند، خواسته و یا ناخواسته، جامعه را به سمت دو قطبی شدن - اکثریت و اقلیت - سوق می دهد. در طول زمان هر چقدر که فضای انتخابات رقابتی تر و انتخاب عقلانی تر می شود، آرای کاندیداها بهم نزدیک تر می گردد. بنابراین از این زاویه نگاه هم، تجدید نظر و اصلاح قانون انتخابات ضرورت بیشتری می یابد.

حضور بیش از ۴۱ میلیون ایرانی در پای صندوق های رای و مشارکت قریب به سه چهارم واجدین شرکت در انتخابات ریاست جمهوری مهر تایید دیگری بر نظام جمهوری اسلامی ایران است. چراچوب یک نظام انتخاباتی و اعتماد در رای به کاندیدا های مورد تایید آن با هر نیتی که صورت گرفته باشد تقویت پایه های مردم سالاری و نشان از علاقه هر ایرانی در تعیین سرشود است. خود از مسیر کاملاً دموکراتیک و قانونی دارد. کما اینکه راه های کم هزینه دیگری برای مشارکت های مدنی از جمله تحریم انتخابات یا حداقل عدم شرکت در انتخابات نیز در پیش روی آنها بوده و هست. سرمایه اجتماعی حاصل از این مشارکت مردمی پتانسیلی است در اختیار مسئولان رای حل مشکلات و معضلات اقتصادی و اجتماعی به دست خود مردم می باشد، که باید مورد غفلت سیاستگذاران، قانونگذاران و دستگاه های نظارتی قرار گیرد.

برخی از خود اندیشمندان غربی دموکراسی را بهترین شکل از باارزش ترین نوع حکومت می دانند، چرا که در این نظام ها رای و نظر اکثریت مردم جایگزین حکومت حکیمان، فضلا و نخبگان جامعه می گردد و هر یک از آحاد جامعه از هر طبقه و با هر شایستگی که داشته باشند دارای یک رای و آنهم مساوی خواهد بود، از مهم ترین ویژگی دموکراسی - حکومت مردم - موقتی بودن زمان حکمرانی و شانس حکمرانی برای دیگران واجدین شرایط می باشد. همه کسانی که در چارچوب قانون و با قبول قاعده بازی وارد گردونه

رقابت‌های انتخاباتی می‌شوند، همگی رقیب یکدیگر خواهند بود. از نظر قانون هیچ یک بر دیگری ترجیح نداشته و نمی‌تواند از امتیازی برخوردار باشد و میزان هم رای مردم در تشخیص اصلح بودن هریک از آنها خواهد بود. ولو آنکه گروهی در نقد دولت و یا حاکمیت نظام، با تبلیغات رقیب، آن‌ها را در جایگاه اپوزسیون و یا دشمن قرار دهد. بعد از برگزاری انتخابات و مشخص شدن برندگان حائز اکثریت آراء، اقلیتی که رای نیاورده است، با رعایت منافع ملی و حفظ کارآمدی نظام تلاش خود را برای بدست آوردن قدرت در دوره‌های بعدی ادامه می‌دهد. در ایران اسلامی هم طبق اصل ششم قانون اساسی تمام کارگزاران نظام مستقیم یا غیر مستقیم توسط مردم از طریق برگزاری انتخابات تعیین می‌گردند. بنابراین رعایت قاعده بازی و عمل در چارچوب قانون اساسی از طرف تمام کنشگران و فعالان عرصه سیاست امری اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. جناح‌ها و گروه‌ها با سلیقه‌های مختلف در برابر قانون برابر بوده و هیچ یک را ترجیحی بر دیگری نیست مگر آنکه مورد اعتماد انتخاب مردم قرار گیرند. بیان آرمان‌های نظام در شعارهای تبلیغاتی، انتخاباتی دلیلی بر حقانیت یک جناح یا یکی تکفیر قیاب و دشمن تلقی کردن آن نخواهد بود. گرچه متأسفانه گاهی صدای دشمنان از حلقوم رقیبان به گوش برسد. در هر حال خاصیت نظام‌های دموکراتیک - مردم‌سالار - همین است.

در پژوهش پیش رو هم تلاش شده است، مهمان‌نوازی چالش‌زای انتخابات در جمهوری اسلامی ایران که به کشمکش و درگیری بین ناظران مجری انتخابات منجر می‌شود، نشان داده شود. سپس با استفاده از ظرفیت‌های قانون اساسی و بهره‌جستن از تجربیات کشورهای توسعه یافته، طرحی نو برای رفع چالش‌های ساختار انتخاباتی و رفتاری کارگزاران ارائه گردد. مطالعه کتاب حاضر به تمام دانش‌پژوهان عزیز توصیه می‌شود. نقد و بیان نقاط ضعف توسط صاحب نظران و اساتید گرامی مورد انتظار است.

حسن اختری

تورج گیوری

خرداد ۱۳۹۶